

γιὰ νὰ γυρέψει μιὰ πιὸ σύνθετη. Κι' ζωὴ, ποῦ θέλει τὴ στασιμότητα καὶ τὴ μονιμότητα, εἶναι ἀναγκασμένη νὰ τὸ συνοδεύει στὲς ἀτέλειωτές του περιοδεῖες καὶ περιπέτειες, διαρκῶς νὰ συμβιβάζεται μαζί του.

Άναλογα μὲ τὴν δρμή του, ἡ ζωὴ βαίνει πότε μὲ μικρὰ βήματα, καὶ πότε μὲ ἄλματα· ὅλοτε πάλι φαίνεται σὰν νὰ σταματᾶ. Μὰ τὸ σταμάτημά της δὲν εἶναι ποτὲ παρὰ μιὰ ἔτοιμασία καινούργιου ἔχεινήματος καὶ καινούργιας φόρως.

Τὸ ἄχτι εἶναι ἔχεινήματα ζωῆς.

Τὸ ἄχτι ἀκόμη εἶναι σὰν ἀέρας ποῦ πνέει, πότε ζέφυρος, πότε λαῖλαψ.

Ἡ ζωὴ εἶναι τὸ ἄχτι συνοδευμένο ἀπὸ φόρα πρὸς διάφορες κατευθύνσεις.

Ἡ ζωὴ εἶναι τὸ ἄχτι ποῦ γυρεύει νὰ ἐλευθερωθεῖ, νὰ ἔξωτερικευθεῖ, ἀπὸ τὸ δόποιο ἡ ἵδια ζητᾶ νὰ ἔεσκλαβωθεῖ.

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

Ο ΝΕΟΣ ΠΑΤΕΡΑΣ

Νέος δὲ Ἡλίας Παντούλης ἀπὸ τὴν Κάλυμνο εἴκοσι χρονῶν ξενιτεύτηκε ἀπὸ τὸ σπιτικό του, δπως κι' ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς πατρίδας του πὸν πηγαίνουν στὴ Ρωσία. Αὐτὸς ἐπῆγε στὴν Κωνσταντινούπολι. Ἀφοῦ ἀνεργος καὶ ξένος ἔκατσε κάμποσο καιρὸν κι' ἔτρωγε ἀπὸ τὰ ἔτοιμα, εἶδε ἐμπρὸς στὴν πόρτα ἐνὸς φούρνου μίαν ἐπιγραφὴ πώς ζητοῦν ἐργάτες. Ὁ φοῦρνος ἦταν ριχμένος μέσα στὰ παρασόκακα πὸν ὅλα μαζὺ τὰ λένε «**Μπλεμπεπιτσίδικα**». Κατασταλάζουν ἐκεῖ ὅλοι οἱ ἀνατολῖτες πὸν φεύγονταν ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Καὶ φεύγονταν σὲ λίγα χρόνια μεγάλοι γκαμηλιέριδες καὶ **τσελεμπήδες**. Κι' δὲ ὁ Ἡλίας χώθηκε μέσα στὸ φοῦρνο...

Περοῦσαν τὰ χρόνια. Δουλειά, κακοριζικιὰ κοντὰ στὰ κάρβουνα καὶ στὴ ἀλεύρια, καμένος καὶ καταψημένος σὰν τὸ ἄρνι στὸ ταψί. Ἀν τύχαινε νὰ μετρήσῃ τὶς οἰκονομίες του, δὲ θὰ εὔρισκε οὕτε τόσα πὸν τοῦ χρειαζόνταν νὰ γυ-

οίση στὸ χωριό του. Δὲν ἔβγαινε δέων οὔτε μιὰ φορὰ τὸν χρόνο.

Δὲν ἥξερε τίποτις ἄλλο ἀπὸ τὴν ξερὴν καὶ βαρετὴν δουλειά. Θὰ μάτευες στὸ πρόσωπό του πώς καὶ αὐτὸς ποθούσε τὴν χαρά, πώς κι' αὐτὸς δὲν ἦταν ὅλως διόλου ξένος ἀπὸ τὸν κόσμο. Κι' ἐρχόνταν, δίχως νὰ τὸ νοιῶθη...

‘Ο Γιάννης Ἡλιοῦ, ἀπὸ τὴν Ἡπειροῦ μὲ τὸ λιγόμαλλο κεφάλι του καὶ μὲ τὸ φαρδὺ μέτωπο ἀρχισε δλοένα νὰ τοῦ δείχνεται πιὸ εὐγενικός στὲς ἀρχὲς τὸν ἀπόπαιρνε ἀδιάντροπα, μὰ ξαφνικὰ ἢ ἀγάπη του γιὰ τὸ μαθητὴν ἔγινε δλοφάνερη. Τὸν ἔβαλε σὲ πιὸ ἀλαφριὰ δουλειά τοῦ ἀνέβασε καὶ τὸ μιστό.

Μὰ σοβαρευόνταν πάντα.

‘Ο Ἡλίας Παντούλης καθόνταν στὴν πόρτα τοῦ φούρουν μὲ τὴν καρέκλα στὸ ταμεῖο ἦταν ὁ Ἡλιοῦ δ Γιάννης. Κείνη τὴν ὥρα μπῆκε νὰ πάρῃ ψωμὶ δ Ὁβραῖος δ μάγερας μὲ τὸ παιδί του. Ἔρχονταν κάθε βράδυ κι' ἀγόραζε τέσσερα ψωμιὰ γιὰ τοὺς βραδυνοὺς πελάτες. Ζήτησε κι' ἀπόψε. Μὰ δοῦ νὰ κατεβάσῃ δ Ἡλιοῦ ὅπλο τὸ ωάφι, δ Ὁβραῖος ἀρπαξε τέσσερα ἀπὸ τὴν μόστρα καὶ τὰ πάσσαρε στὸ παιδί. Κεῦνο δίχως πολλὰ ωτήματα τ' ἀρπαξε καὶ γρήγορα γρήγορα βγῆκε. Ἔπειτα ψώνισε δίχως ἐνόχληση κι' δ Ὁβραῖος.

‘Ο Παντούλης, καθὼς ἦταν καθιστός, καὶ γνώριζε τὸ παιδί του Ὁβραίου δσο καὶ τὸν ἵδιο, κατάλαβε τὴν κλεψιά. Διαλογίστηκε, βλέπεις: «ἄφοῦ κάθε μέρα πέρνει τέσσερα, σήμερα τὶ τὰ ἥθελε τὰ δχτώ ;»

‘Αφήκε τὸν Ὁβραῖο νὰ βγῆ. Μόλις ἔφτασε στὴ γωνιά, νὰ τὸ μπρόστις του καὶ τὸ ὅβραιόπουλο, γελαστὸ, μὲ τὰ τέσσερα ψωμιὰ στὸ χέρι. Οἱ δυὸ μαζὺ ωίχνανε ματιές, κατὰ τὸ φοῖρο. ‘Ο Ἡλίας, γιὰ μιὰ στιγμή, σηκώθηκε καὶ σὰν εἴδε πῶς δὲν τὸν πρόσεχαν, χώθηκε πάλι στὸ φοῖρο:

‘Αρχισε νὰ ωτάει τὸν Ἡλιοῦ.

— Κὺρο Ἡλιοῦ, κύρο Γιάννη, δ Ὁβραῖος ποὺ βγῆκε τώρα δὰ πόσα ψωμιὰ ἐπλήρωσε;

‘Ο Ἡπειρώτης φουύρναρης, δὲ βιαζόντανε ν' ἀποκριθῆ: ἔξυσε πρῶτα τὰ λίγα μαλλιά του, σκούπισε μὲ τὸ μανίκι του πέρα-πέρα τὸ ἴδρωμένο τὸ κεφάλι του, κύτταξε τὸ τετράδιο ποὺ ἔγραφε τὰ ἔξερχόμενα — δπως ἔλεγε — πέρασε ὅλες τὶς σειρὲς μὲ τὸ δάχτυλό του στὰ πεταχτά, καὶ τέλος γυρνώντας πρὸς τὸ μαθητευόμενό του ποὺ περίμενε εἶπε.

— Τέσσερα, παιδί μου, ἐπλήρωσε.

— Τέσσερα; ἔκαμε, ἀπορώντας.

Βγῆκε πάλι γρήγορα ἀπ' τὸ φοῦρο, κι' ἔτρεξε κατὰ τὸ μαγέρικο τοῦ Ὁβραιού. Οἱ Ὁβραιοί, σκασμένοι στὰ γέλια, κοροΐδευαν τὸ Γιάννη Ἡλιοῦ, μὲ τὴν γκάφα ποὺ νόμιζαν πῶς ἔπαθε. Σὰν χάρο ὅμως τὴν ἴδια στιγμὴ εἶδανε ὁμπρός τους τὸν Ἡλία. Τρομάξανε μὴν ἀποδειχθοῦνε. Καὶ μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀθωότητα ἀρχισαν νὰ τὸν περιποιοῦνται.

— "Ε! κάθησε-κάθησε γιά, κάτι νὰ πάρης γιά, Γιάννη. Καὶ ὁ πατέρας μάγερας ἀρχισε μὲ τὴν ὁβραῦκη «φαφλαταρία» νὰ τοῦ λέει. Τοῦ ἀλλωξε καὶ τρόνομα.. «Ἐσύ δὲν ἔρχεσαι, τὶ ἔχεις μὲ τὶ μένα, "Ε!..."»

Τὸν ἔκοψε ἀπότομα, ἐνῶ αὐτὸς εἶχε νὰ μιλήσῃ ἀκόμα.

— Βρὲ κλέφτες; Κλέφτετε τέσσαρα δλάκερα ψωμιά!

— Ἐγὼ νὰ κλέψεις; Θεὸς φυλάξεις, μὴ τὸ λέεις καὶ ἀκούσει παιδί μου.

Τὸ παιδί τοῦ μάγερα πέρα φρόντιζε ν^ο ἀποσκεπάση τὰ τέσσερα κλεμμένα ψωμιά καὶ νὰ σιάχνει μὲ τὴ σειρὰ τὰ ἄλλα τέσσερα. Κι' ἄμα τὰ κανόνισε, πῆρε ἔνα ἀπὸ τὰ σιαγμένα κι' ἀρχισε νὰ τὸ κόβη φέτες καὶ νὰ τὸ οίχνη μέσα σ^ο ἔνα κουτὶ τενεκεδένιο. Ὁ Παντούλης δὲν ἀργησε νὰ τοὺς πῆ τὰ καθέκαστα καί, μετὰ πολλά, τὸν εἶδε νὰ σηκώνεται καὶ ν^ο ἀρχίση νὰ βαράνη δυνατὰ τὸ μικρό, φωνάζοντας στὴ γλώσσα του, μήπως πῆρε τίποτε δίχως νὰ τὸ ξέρει αὐτός.

Τὸ παιδί ἀρχισε νὰ κλαίει· φώναξε 'Ελληνικὰ πῶς «Δὲν ξέρει τίποτες».

Φώναξε ὕστερα δ^ο Ὁβραιος, φώναξε κι^ο δ^ο Παντούλης, φωνάξανε οἱ δυὸς Ὁβραιοί μαζί, καὶ κατόπι κι^ο οἱ τρεῖς. Βλέποντας δ^ο μάγερας πῶς οἱ φωνὲς δὲν κάμουν τίποτα, ἔβγαλε κι^ο ἔδωκε στὸ νέο τὰ τέσσερα ψωμιά.

Γ^ρ ἀρπάξε καὶ τρεχάτος βγῆκε.

Κύτταξε στὸ ταμεῖο. Ὁ Ἡλιοῦ ἦταν μόνος. Μπῆκε στὸ φοῦρο, ἔβαλε τὰ ψωμιὰ στὴ βιτρίνα. Ὁ Ἡλιοῦ ἔκαμε δυὸς τρεῖς γκριμάτσες ευχαρίστησης. Μήτε καλὰ εἶχε μπεῖ στὸ νόημα: δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ βάλει στὸ νοῦ του πῶς δ^ο Ὁβραιος τοῦ εἶχε κλέψει τέσσερα δλάκερα ψωμιά κι^ο ἀκόμη πῶς δ^ο Ἡλίας μποροῦσε νὰ τὰ ξαναφέρῃ. "Ἐξυσε πάλι τὸ κεφάλι του, σκούπισε τὸν ἴδρωτα του. Πρόσεχε τὸ νέο που τὰ ἔσιαχνε.

Ο Παντούλης, ἀφοῦ τὰ ἔφτιαξε, στάθηκε ἀμύλητος.

Ο Ἡλιοῦ ρώτησε μὲ ἀπορία.

— Ποῦ ταῦρες τὰ ψωμιά, μωρὲ Ἡλία;

— Πῆγα στοῦ Ὁβραιού, δὲν εἶδες; πῆγα καὶ τὰ πῆρα.

- Τοῦ ἔδωκες πίσω τὸν παρά του;
- Σοῦ τὰ είχε κλέψει δὲ Ὁβραιος μπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια σου.

— Μπᾶ! ἔκαμε δὲ Γιάννης.

Ἄπὸ καὶ τέτοια περιστατικὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλοι-ώτικα, ἀποδεῖξεις τιμιότητος τοῦ νέου, τὸν ἔγραφε δὲ Ἡλιοῦ ὅχι μόνο στὸ παλιωμένο τετράδιο (ποὺ ἔγραφε τὰ ψωμιά), ἀμὴ καὶ στὴν ἵδια τὴν καρδιά του, στὴν ἵδια τὴν ψυχή του, κι' ὅλο τὸ φρόντιζε τὸ παιδί καὶ τοῦ ἔκαμε αὐξῆση στὴν αὔξηση. Ός κι' δὲ Παντούλης δὲ ἵδιος ἐθάμαζε τὴν μεταβολὴ τοῦ ἀφέντη, τοῦ λιγομάλλη μὲ τὸ μεγάλο μέτωπο καὶ μὲ τὸ μεγάλο πλατηκωμένο πίσω μέρος τοῦ κεφαλιοῦ. Πολλὲς φορὲς δὲ φούρναρης τὸν κυττοῦσε κατάματα καθὼς μιλάγανε, καὶ ντρέπουνταν κιόλαι δὲ Παντούλης.

Μιὰ μέρα δὲ μαθητὴς σηκώθηκε πρωΐ-πρωΐ, πιὸ πρωΐ ἀπὸ δλες τὶς μέρες, καὶ σύμπτωση νὰ ξυπνήσῃ κι' δὲ μάστορης — ἦ, καλύτερα ἐπίτηδες γιὰ νὰ κατασκοπεύσῃ, τὸ πῶς καὶ τὴν ὥρα ποὺ ξυπνάει δὲ Παντούλης. Θάμασε, σὰν τὸν εἶδε ποὺ ἔφτιανε τὰ ψωμιὰ στὸ κοφίνι, γιὰ ν' ἀρτη τὸ ἄλλο παιδί νὰ φορτωθῇ καὶ νὰ τὰ μοιράσῃ στοὺς μακρινοὺς πελάτες, τοὺς πολλοὺς ἀνατολίτες. Στεκόνταν δὲ Ἡλιοῦ ἀπανωθιὸ τῆς κόφας κι' ἔκαμάρωνε τὸ μαθητή του, ἐνῶ μέτραγε τὰ ψωμιά, ποὺ ἔστρωνε μέσα δυὸς-δυὸς δὲ ἄλλος.

— Σ' ἀγάπησα Ἡλία μου, τοῦ λέει... Τόσον καιρὸ ποὺ ἔργαζεσαι στὸ μαγαζί μου τίμια... κι' ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ποὺ ἡρτες ἐδῶ μέσα, κατάλαβα μὲ τί ἀνθρωπο είχα νὰ κάμω... κατάλαβα πῶς θὰ μποροῦσες νὰ ξεπεράσης δλούς τοὺς ἀνθρώπους μου. Μὰ δλους, δλους. Τὶ τὰ θέλεις! ἥμουν καὶ λίγο ὑπερβολικός... Δὲν πειράζει δμως. Τώρα μπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς ἔχω παιδί... ποὺ νὰ πηγαίνει μὲ τὴ γνώμη μου, μὲ τὶς ἀρεστές μου».

“Εξυσε τὸ κεφάλι του. «Δὲν μπορῶ νὰ σου παραστήσω τὴ χαρά μου, ποὺ σὲ βλέπω νὰ ἔργαζεσαι! Σὲ καμαρώνω, παιδί μου... Γιωτὶ είσαι καλὸ παιδί»...

“Ηθελε νὰ εἴπει κι' ἄλλα μὰ δὲν μποροῦσε νὰ βγάλη δλάκερη τὴν ἴδεα του. “Ητανε συγκινημένος. “Εξυσε τὸ κεφάλι του, ἔτριψε δλάκερο τὸ γῦρο.

Σαφνικά, βρέθηκε τὸ παλληκάρι κάτω ἀπὸ τούτη τὴ λογοβροχὴ τὸ ἀφέντη του. Τὸν κυττοῦσε κατάματα, δίχως νὰ καταλαβαίνει ἀπὸ ποὺ ξεκίνησε μὲ τόση φρόα πρωΐ-πρωΐ, δὲ ἀνθρωπος αὐτὸς μὲ τὴν καλοσύνη του. Ός τόσο, περίμενε νὰ τοῦ ξαναμιλήσῃ. “Εσιαξε πάλι ψωμιὰ στὴν κόφα. Στεκόντουσαν κι' οἱ δυό τους ἀμύλητοι. “Αρχισε

πάλι τὸ μέτρημα. "Οσο ποὺ πήγαινε στὸ οάφι γιὰ ἄλλα ψωμιὰ δ Ἡλίας, δ Ἡλιοῦ ἐστριφογύριζε τὴ σκέψη του, γιὰ νὰ τὴν πασσάρει στὸ νέο πιὸ δμοδφη, πιὸ στρογγυλεμένη. Μόλις ἔφτανε δ νιὸς στὸ κοφίνι, τὰ ἔχονοῦσε δλα, ἥ δὲν τ' ἀρεζε ἔτσι. Πήγαινε νὰ σκάσῃ ἀπὸ τὸ κακό του ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσει ἀκόμα ἔκανε βόλτες, πολλὲς φορές, μέσα στὸ φούρνο, — ὡς ποὺ τελείωσε τὸ γέμισμα τοῦ κοφινιοῦ. "Ηρτε τ' ἄλλο παιδί, φορτώθηκε, καὶ βγῆκε. Μείνανε μόνοι τους πολλὴν ὕδρα στὸ φούρνο. "Εξω ἡσυχία. Ποῦ καὶ ποῦ, θὰ περνοῦσε κανένας κοντὰ ἀπὸ τὴν πόρτα τους. "Ο Ἡλιοῦ δ Γιάννης καθόνταν σκεφτικός δ ἄλλος, γιὰ ν' ἀφχίση κουβέντα, ἔπιασε νὰ λέει, μιὰ θύμησή του, ἀπὸ τὴν πατρίδα του. "Ο πρῶτος ἔκαμε πῶς γελάει δίχως νὰ καταλαβαίνει τὸ γιατί. Σκούπισε μὲ τὸ μανίκι του τὸν κρύον ἴδρο. "Αρχισε μονολογώντας νὰ κατηγοράει τὸν ἑαυτό του, ποὺ δὲν ἦταν ἀξιος μηδὲ νὰ πεῖ ἔνα λόγο. Σηκώθηκε, ἔφερε βόλτες στὸ φούρνο, χτύπαε τὰ χέρια, τάδεσε πίσω του, φύσησε δυνατά, νόμισε πῶς βρίσκονταν μόνος του. Σὰν ἀντίκρουσε τὸ φοβισμένο κρυφὸ βλέμμα τοῦ Παντούλη νὰ τὸν κυττάει, βγῆκε βιαστικὸς δξω. Τὸ παιδί στεκόνταν ἀκόμη στὴ θέση του, δὲν ἔννοιωθε δ ἀφέντης του τὶ εἶχε πάθει, ἔμαθε τίποτα κακὸ ἀπὸ τὸ σπίτι του; Μόλια ταῦτα, δὲν μποροῦσε νὰ κρύψει τὴ χαρά του γιὰ τὰ πρωϊνά του λόγια. Πάλι δμως γιατὶ τάχα δ ἀφέντης του ἀρχισε νὰ τὸν παινεύει ἔτσι, καὶ πρωΐπων. Αὗτὸς δὲν τοῦ χάριζε οὔτε ἔνα λόγο ἄλλη φορά. Κι' ἀκόμα, ἀν καμιὰ φορὰ ἐρχόνταν δ νέος στὴν ἀνάγκη νὰ τὸν ρωτήσει, τοῦ ἀπαντοῦσε μὲ κάτι μονόλεξα, ποὺ τὸν ἔκαμαν νὰ τρομάζει. Τί ἦταν πάλι τοῦτο. "Αρχισε νὰ γελάει, νὰ γελάει ἔνα γέλιο τρανταχτὸ δίχως διακοπὴ ποὺ ξύπνησε τοὺς ζυμωτάδες τοὺς κοιμισμένους πάνω στὸ πατάρι. "Ο πρῶτος κατέβηκε ἀπὸ τὴν ἀνεμόσκαλα.

— Τί ἔπαθες, βρὲ παιδί;

— Τὶ θὰ πάθω; "Ε! γελῶ ἔτσι.

— Κατάλαβα ποὺ σοῦ ἔχει στρίψει. Μᾶς ξύπνησες δλους ἀπάνω, τὸ κατάλαβες; ἐσὺ δληνύχτα κοιμᾶσαι, μὰ ἐμεῖς καθόμαστε... Κι' ἔτριψε τὰ τσιμπλιασμένα του μάτια.

— Καλά - καλὰ ἀΐντε τώρα νὰ ξανακοιμηθῆς.

— Τώρα δὲ θέλω! "Ετριψε πάλι τὰ μάτια του.

— "Αΐντε στὸ καλό. "Έκαμε πάλι δ Ἡλίας.

Τραβήξε, βγῆκε δξω

"Έμεινε πάλι μόνος του.

Μονοτονία ἔβασιλευε παντοῦ γύρω. Στὰ στενὰ σοκκά-
κια καὶ στὰ χαμηλὰ μαγαζάκια τῆς σειρᾶς τοῦ φούρονου,
λίγα παραθυράκια ἀνοιχτά κάμποσοι ἄντρες καθησμένοι
μπρὸς στάνοιγματά τους, πρόσεχαν τοῦ δρόμου τὴν ὁκνή
κίνηση. Καθόνταν κι' ὁ Παντούλης στὴν καρέκλα τοῦ τα-
μείου κι' ἔγραφε σ' ἕνα χοντρὸ πρόχειρο χαρτὶ σχήματα
ἀόριστα. Ἔγραφε κάμποση ὡρα. Ἡ κίνηση ἀδρισε, οἱ φω-
νὲς ἐρχόνταν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Τώρα πιὰ ἦταν κατέβα-
σμένοι κι' οἱ ζυμωτάδες. Οἱ Ἡλίας ἀνέβηκε μόνος του
ἀπάνω μὲ τὴν ἀνεμόσκαλα. Στάθηκε μπρὸς στὸν καθρέφτη
τοῦ τοίχου, κυττάχτηκε καλὰ-καλά, ἔτριψε τὸ πρόσωπό του
στὰ χέρια του, χτένισε τὰ μαλλιά του, κυττάχτηκε ἀκόμα,
ὕστερα ἔκανε μιὰ βόλτα ὅλο τὸ πατάρι. Τὰ τσουβάλια μὲ
τὸ ἀλεύρι ἦταν «ἐν τάξει» καὶ τ' ἄλλα πράματα τὴν θέσι
τους. Τραβήξε κατὰ τὴν ἀνεμόσκαλα, ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸν
καθρέφτη πάλι. Δὲν ἀρκέστηκε. Πῆγε κοντὰ καὶ ξανακυττά-
χτηκε καλὰ-καλά. Τραβήχτηκε, γύρισε καί, χωρὶς νὰ ξανα-
κυττάξῃ, καβάλλησε τὴν ἀνεμόσκαλα, κατέβηκε κάτω. Ολοι
οἱ ζυμωτάδες, καθισμένοι ἕνα γύρο, μιλοῦσαν φωναχτά.
Ἐκατσε κοντά τους, ἥρτε κι' ὁ πωωϊὸς ὁ φωνακλὰς ἀπ'
ὅξω, κάθησε κι' αὐτός. Εἶχε βγῆ ἀπὸ τὴν ταβέρνα κι' ἦταν
ὅλο φούρκα, καὶ κουτουλοῦσε. Ἡ μεγάλη τους ἦ παρέα
ἔπιανε τὸ μισὸ φοῦρνο καὶ παραπάνω.

Σὲ λίγο μπαίνει ὁ Ἡλιοῦ. Πρῶτος καὶ μόνος πετά-
χτηκε ὁ Ἡλίας: οἱ ἄλλοι, δίχως καὶ νὰ προσέξουν, φωνά-
ζανε πιὸ δυνατὰ ἀκόμα, εἴχανε ἀνοίξει συζήτηση γιὰ τὰ
κρασιὰ ποὺ δλοένα καὶ ἄναβε.

Ο Γιάννης Ἡλιοῦ πήρε σὲ μιὰ γωνιὰ τὸν Παντούλη.

— Ντύσου, τὸ βράδυ, νὰ πᾶμε σπίτι μου.

Ο ἄλλος ἔμεινε σαστισμένος.

— Απόψε κιόλα; Γιατί; ἔχετε γιορτή;

— Όχι! κάτι ἀνώτερο! ἔκανε ξύνοντας τὸ κεφάλι του.

Χωριστήκανε.

Ο Παντούλης ἀναλογίστηκε πάλι μόνος του.

Τοιά χρόνια δῶ μέσα, δούλεψα σὰν τὸ σκυλλί, μιὰ
δεκάρα δὲν φύλαξα, οὔτε θρυγχο ἀπόχτησα. Ἡ φορεσιὰ ἀπὸ
τὴν πατρίδα, — αὐτὴ εἶναι ὅλη: ἵσως νὰ μοῦ μίκρινε κιόλα,
— καί, δῶ δὰ ποὺ τὰ λέμε, θāναι γιὰ γοῦστο. Ο ἀφέντης
μου πάλι!

Δὲν μοῦ ἔλεγε οὔτε μιὰ καλημέρα, οὔτε ἔναν καλὸ
λόγο. Άλλαξε δλότελα τοῦτον τὸν καιρὸ καὶ γὼ δὲν ξέρω τί.

Τοῦ ἥρτε στὸ νοῦ τὸ πωωϊό. Τί ἦταν πάλι ἔκεινο τὸ
πωωϊό. "Ας εἶναι... "Οτι βρέξει ἀς κατέβάσει ...

"Ανέβηκε πάλι τὴν ἀνεμόσκαλα, πῆρε νερὸ δὲ ἀπὸ τὸ σταμνί, νίφτηκε, χτενίστηκε μπρὸς στὸν καθέφτη, ἔβγανε τὰ οοῖχα του, τὰ βούρτσισε, τὰ φόρεσε, ἔλαιμψε διαμιᾶς. Τὶ ὡραῖον ποὺ τὸν δείχνων! Κύτταζε, κύτταζε στὸν καθέφτη καὶ δὲν χόρταινε. Τοῦ ἄλλαξε θέση, γιατὶ στὸ πρῶτο μέρος τὸν ἔβρισκε ὁ ἥλιος, καὶ τὸν ἔκαμνε νὰ κυματίζῃ. "Εβγαλε πάλι τὰ ουρχαλάκια του, τὰ βούρτσισε, τὰ δίπλωσε καὶ τ' ἄφηκε. Κατέβηκε. "Άλλο τίποτα δὲν ἔκανε παρὰ νὰ κυττάει τὸ φωλόδι. Ο τόπος δὲν τὸν χωροῦσε. Τί τὸν ἥθελε ὁ Ἡλιοῦ; Αὐτὸς ὁ λιγομάλλης ποὺ ἔξυνε διαρκῶς τὸ κεφάλι του, φαίνεται πώς θὰ εἶχε κατεβάσει καμιὰ ίδεα . . . Αὐτὸς ποὺ ἐσκούπιζε μὲ τὸ μανίκι του τὸν ίδρο του . . . Τί ίδεα θὰ μποροῦσε νὰ κατεβάσῃ;

* *

Βράδυασε. Παντοῦ ἄκουες σιδεροχτυπήματα ἀπὸ τὰ κλεισίματα τῶν γύρω μαγαζιῶν. "Ολα τὰ εἶχανε ἑτοιμάση ὁ Ἡλιοῦ κι' ὁ Παντούλης. Ο Ἡλίας, καλοφτιαγμένος, σὰν παιδὶ τοῦ γέρου μὲ τὴ μαύρη φορεσιὰ καὶ τὸ λιγδωμένο μανίκι. Περπατούσανε δίπλα. Ο Ἡλίας, κοντά του, πιὸ ἀψηλὸς ἀπὸ τὸ γέρο. Χανόντουσαν στὰ οημωμένα παρασκάκα καὶ στὰ οιμαγμένα χαμηλὰ μαγαζιά. Κατεβήκανε στὴ σκάλα. Περιμένανε τὸ βαπτοράκι νὰ τοὺς περάσῃ στὸ ἀντικρινά.

Μέσα ἡ κάμαρα, ποὺ προσμένανε, εἴταν δλότελα ἀδεια Τέσσερες ἀδειοι τοῖχοι ἔγκλινοι, δίχως ζωγραφιές, μόνο μι' ἔνα δρομολόγιο ταξειδιῶν, καὶ στὴ μέση τοῦ ταβανιοῦ ἔνα μισοκαμένο ἥλεκτρικὸ γλομπάκι. Απέναντι περνάει μεγαλόπρεπη ἡ γαλάζια θάλασσα, φαίνεται, λουρίδες, ἀπὸ τὶς μεγάλες χαραματιές ποὺ ἀφήνουν οἱ σανίδες.

Σὲ λίγο, διακρίνεται τὸ καράβι, τὰ μπροστινὰ φῶτα πρώτα, κι' ὅστερα δλάκερο. Διπλάρωσε. Σὲ λίγο ἥταν κιόλα πάλι ἑτοιμο γιὰ φευγιό. Τοῦ Παντούλη ἡ καρδιὰ κτυποῦσε δυνατά. Θυμήθηκε τὸ σπίτι, τὸ νησὶ δλάκερο, τὴ θάλασσα, τὶς ψαρόβαρκες τὶς μηχανὲς τῶν βουητάδων, κι' δλα τ' ἄλλα ποὺ εἶχε ἀφήσει. Σ' αὐτὰ τὰ καραβάκια ἔμπαινε κάννι δεύτερη κάννι τρίτη φορά... Ιὸ καράβι προχωροῦσε, μεγαλόπρεπο, τὰ βουνὰ φαινόνταν ἀπέναντί τους μαῦρα, ἐπιβλητικά! Κάμποσα καμπαναριά, μὲ τὶς ἀσπροισμένες ἔκκλησιές, αὐτὲς ποὺ ἥταν πιὸ κοντὰ στὴ θάλασσα. Προχώρησε, προχώρησε καὶ σταμάτησε. Ο κόσμος πήγαινε χυτὸς δεξιά, ἀριστερὰ, ἀπ' δλες τὶς μεριές.

Περπατούσανε μέσα ἀπὸ τοὺς φαρδιοὺς δρόμους καὶ

τὰ μεγάλα πελεκητὰ σπήτια, ποὺ δέν μιάζουν τὰ χαμηλὰ καὶ κιτρινιάρικα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῆς φουφοῦς καὶ τὰ πολλὰ τ' ἀσπρίσματα, κεῖνα ποὺ ἐβλέπανε στὴ γειτονιὰ τοῦ φούρονου. Ἐδῶ παράθυρα κλειστὰ μὲ γρίλλιες δυνατές, πόρτες μεγάλες καὶ σιδερένιες! Ἀκόμα τὰ ὑπόγεια τῶν θυρωδῶν, κι' αὐτὰ ἥταν ὡραία καὶ περιποιημένα.

Περνούσανε τώρα μέσα ἀπὸ τὰ μεγάλα «Πασάξ» ἀνεβαίνανε σκαλοπάτια. Ὁ Παντούλης ἔννοιωσε στὴν ψυχή του μιὰν ἀλάφρωση ἀλλοιώτικη. Ἔκείνη ἦ βραδυὰ ἥταν ἥ πιὸ εὔτυχισμένη τῆς ζωῆς του. Ἡς μὴ καλοπίστευε πῶς δλ' αὐτὰ ἥταν ἀλήθεια. . . . Οἱ μεγάλες βιτρίνες τοῦ φαινόνταν σὰ μικρὲς στολισμένες καμαρούλες ποὺ προσμένανε νιόνυμφους, κι' ἄλλες σὰν νὰ ἥταν κιέλας μέσα καὶ φουφοῦσαν ἥδονικὰ τὸ τσάϊ τους καὶ τὸ τσιγάρο. Ἔφτασαν τέλος στὸ σπίτι, ἔνα σπίτι δίπατο μὲ μεγάλη πόρτα, δίχως ὑπόγειο γιὰ τὸ θυρωδό. Θαύμασε ὁ Παντούλης. Μὲ μεγάλη εἴσοδο· τὰ πλάγια ἥταν γιομάτα ἀσπρα. κόκκινα, μὼβ, λουλούδια, ποὺ σκορπούσανε μιὰ τόσο γλυκιὰ μυρωδιά! Στὴν ἀκρη, ἥ κ. Ἡλιοῦ πότιζε ἔνα μεγάλο κόκκινο κρίνο σὲ μιὰ μεγάλη ὡραία γλάστρα. Δὲν ἥταν καὶ πολὺ ὡραία γυναικα, παλιὰ Ἡπειρώτισα - καθὼς φαινόνταν ἀπὸ τὸ κεφάλι - μὲ φούρνα τῆς μόδας καὶ καλοχτενισμένα μαῦρα μαλλιά, κι' αὐτὰ μὲ τὴ μόδα. Τοὺς καλοδέχτηκε.

Ἄνεβήκανε μιὰ στενὴ σκάλα, φτάσανε στὸ πάνω πάτωμα. Ἡ Σταυρούλα ἥταν δρυὴ κι' ἔφτιανε πρόχειρα τὰ μαλλιά της: ἥταν ἔτοιμη νὰ πλαγιάσῃ. Χαιρέτησε κι' αὐτὴ τὸν Ἡλία. Αὐτός, καλοφορεμένος, χαιρετοῦσε καὶ καμάρωνε. Δύσκολα θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ μαντέψῃ τὴν ἐργασία του, κι' ἀν ἵσως ὁ Ἡλιοῦ δὲν ἔκαμνε καθόλου λόγο γιὰ τὴν δουλειά του, θὰ περνοῦσε ὡραῖα στὸ περιβάλλον.

Καθήσανε.

Ο Ἡλιοῦ πολεμοῦσε νὰ γυρίσῃ τὴν κουβέντα του γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς πρόσκλησης. Καμμιὰ φορά, νικώντας τὸ δισταγμό του, ἄρχισε νὰ μιλᾷ δυνατὰ καὶ γλήγορα καὶ μὲ χειρονομίες λέεις καὶ ἥταν στὸ θέατρο.

— Ἡ ἴδεα μου, παιδί μου ἥταν νὰ σὲ πάρω μιὰ μέρα στὸ σπίτι μου, καὶ μπροστὰ στὴν οἰκογένειά μου νὰ σοῦ πῶ γιὰ μιὰ ὑπόθεση. Ἀπὸ τὸν καιρό, ποὺ σὲ γνωρίζω, κατάλαβα πὼς ηῦρα τὸν ἄνθρωπο ποὺ ποθοῦσε ἥ καρδιά μου, καὶ πὼς ἥσουν ἄξιος νὰ μπορέσῃς νὰ κρατήσῃς μιὰ θέση στὸ σπίτι μου.

Βιάστηκε τὸ παιδί νὰ εὐχαριστήσῃ. Ὁ Ἡλιοῦ, δίχως

νὰ προσέχῃ, ἔξακολούθησε τὸ λόγο του, σὰν ἀνθρωπὸς ποὺ θέλει νὰ ἐπιβληθῇ.

— «Τώρα, παιδί μου.... Ἡ ὥρα πλησίασε».... μπέοδεψε τὰ λόγια του, ἔξυσε τὸ κεφάλι του καὶ ἔανάρχισε. «Σὰν παιδί μου σ' ἀγάπησα, δταν σὲ πρωτόειδα: δὲν ξέρω, κάτι μούλεγε... κάτι μούλεγε....»

Σταμάτησε, δὲν μποροῦσε νὰ προχωρήσῃ ἄλλο, κι' ηθελε νὰ εἰπῇ πολλά.

«Η κυρία πῆρε τότες τὸ λόγο:

— Ἐμεῖς, καθὼς κατάλαβες κι' ἀπὸ τὸν ἀντρα μου, σὲ φωνᾶξαμε γιὰ ἓνα μεγάλο πρᾶμα, γιὰ ἓνα μεγάλο λόγο...

Ο Ἡλιοῦ δὲν ἔπαινε νὰ ξύνη τὸ κεφάλι του, δσο μιλοῦσε ἡ κυρία Μιλοῦσε ὕμορφα καὶ στρωτά, δίχως νὰ κομπιάζῃ, σὰν τὸν ἀντρα της, ὃν καὶ στὴν προφορά της ἔννοιωθε κανεὶς τὸ Ἡπειρώτικο.

«Ἐξακολούθησε·

— Η Σταυρούλα, τὸ κορίτσι μας. «Ε! ἔφτασε πιά σὲ ἡλικία· γιὰ τοῦτο θέλαμε νὰ βροῦμε ἓνα παιδί. Ο Γιάννης βρῆκε πιὸ κατάλληλον ἑσένα. Θέλεις, παιδί μου; Μπορεῖς; Νὰ δώκουμε σήμερα ἓνα λόγο καὶ τελειώνουμε. «Ε! Τί λές, Γιάννη;

Ο φούρναρης, κατασυγκινημένος, κούνησε τὸ κεφάλι του.

· · · · · · ·

«Ἐγινε δ λόγος.

Ο Ἡλιοῦ θὰ ἔδινε γιὰ προῖκα τῆς κόρης του πενήντα χιλιάδες. Τόσο δινότανε. Ο Ἡλίας τώρα πηγανούέρχονταν ταχτικὰ στὸ σπίτι του ἀφέντη. Είχε βρῆ τὴ σωτηρία του. Ο φούρνος ἐπῆρε ὅλότελα ἄλλη ὅψη. Ο Παντούλης πιὰ καθόνταν στὴ θέσι τοῦ Ἡλιοῦ, κι' δ γέρος τραβήξτηκε στὴν κόχη του. Σὲ κάθε περίστασι, φρόντιζε νὰ ξεκάμη τὸ φοῦρνο, νὰ παντρέψῃ τὸ παιδί. Γιαντό, φώναξε μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ φοῦρνο τὸν Παντούλη, ἓνα σαββατόβραδο, καὶ τοῦ ἔκαμε λόγο. «Υστερα βρῆκε κι' ἀγοραστὴ καὶ πῆρε κάιι γιὰ προκαταβολή. Λίγο—λίγο ἔδιωξε καὶ τὸν παλιοὺς ἐργάτες κι' ἔφερε νέους δ καινούργιος ἰδιοχεῖτης. Σὲ λίγο ἔφυγε κι' δ Παντούλης, τελευταῖος ἀπ' ὅλους.

· Εκαθόνταν τώρα στὸ σπίτι τοῦ Ἡλιοῦ.

· Εφθασε κι' ἡ ὥρα γιὰ τὸ μυστήριο. Πέρασε κι' αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του καὶ τώρα στὸ σπίτι τοῦ Ἡλιοῦ βασίλευε μιὰ ὁδαία ήσυχία, μὲ δυδ λευγάρια, ἓνα παλιὸ κι' ἓνα νέο. «Υστερα ἀπὸ μιὰ βδομάδα ἦ οἰκογένεια ταξέδευε γιὰ τὴν πατρίδα τοῦ νέου.

“Ολο χαρά πιὰ ἔξουσαν δῆλοι σ’ ἔνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σπίτια «τοῦ νησιοῦ μὲ τὶς γυναικες»⁽¹⁾ πήγαιναν ταχικὰ στὰ σύκα, κι’ ἦταν ἡ χαρά τῆς νέας νὰ πιάνονται μὲ τὸν Ἡλία κι’ δῆλη μέρα νὰ τριγυρνᾶνε τὰ χωράφια, ποὺ μαζόνουν οἱ γυναικες τὶς ἐσοδιές.

Τὶς πιότερες φορὲς ξεχνιόντουσαν καὶ μένανε ἔξω στὰ χωράφια δίχως ν’ ἀνησυχοῦνε στὸ σπίτι.

“Υστερα ἥρτε ἡ ἐποχὴ ποὺ στεγνώνουν τὰ σύκα. Γεμίζουνε δλάκερες κάμαρες μὲ σύκα κοὶ ξεραίνοται. Ἡ Σταυρούλα, δῆλη μέρα, γιρνοῦσε στὶς γιομάτες κάμαρες μαζὶ μὲ τὸν Ἡλία, κι’ δλοένα οίχνανε κι’ ἀπὸ καιένα σύλο στὸ στόμα τους.

‘Ο καιρὸς δμως περιάει γρήγορα, ίσως πιὸ γρήγορα ἀπ’ ὅσο τὸ φαντάζετοι δ’ ἄιθρωπος καὶ πρὸ πάντων δ’ Παντούλης κι’ ἡ Σταυρούλα.

Είχανε περάσει ἔξη δλάκεροι μῆνες ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔφυγανε ἀπὸ τὸ φυῦρο καὶ γυρνοῦσαν μερόνυχτα στὰ χωράφια καὶ στὶς κάμαρες μὲ τὰ σύκα. ‘Ο Ἡλιοῦ βαριόνταν νὰ πλερώνει δλοένα, δίχως νὰ βγάζει πιά, σὶ οἰκονομίες του λιγοστεύανε. Ἀλλοιῶς ἐσκέφτηκε τὰ πράγματα τὴν πρώτη φορὰ κι’ ἀλλοιῶς τὰ ἔβρισκε τώρα. Κι’ δ’ νέος αἰστανότανε πῶς ἔπειπε ν’ ἀλλάζει ζωή. Ἄντι νὰ γυριάει δλημέρα, προτιμότερο θὰ ἦταν νὰ κάμει κάτι ἄλλο! Μὰ τί; ἡ δουλειά του μιὰ φορά, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ίκανοποιήσει, οὔτε καὶ τίποτ’ ἄλλο ευδισκε βολικό Γυρνοῦσε, ξιναγυρνοῦσε τὴν ίδεα του, ἄλλαξε ἔλλαξε γνῶμες μόνος του, δίχως νὰ μπορεῖ νὰ δώκει μιὰ λύσι

Πῆγε στὸν Ἡλιοῦ, τὸν εἶδε νὰ κάθεται στὸ γραφεῖο του.

— Ξέρεις, κυρο-Ἡλιοῦ, πρέπει νὰ φροντίσουμε νὰ κάνουμε τύποτες, ἔτσι μὲ τὸ καθησιό, δὲν κάνουμε δουλειά.

Λάμψανε τὰ μάτια του διαμιᾶς, αὐτὸ δὲ θὰ τὸ περίμενε ποτὲς ἀπὸ τὸ γαμπρό του, μόδο ποὺ δὲν εἶχε ἀλλάξει ποτὲ ίδεα γιὰ τὴν προκοπή του. Μὰ οὔτε κι’ αὐτὸς θ’ ἀποφάσιζε ποτὲς νὰ τοῦ κάμει λόγο. “Ομως αὐτὸν τὸν καιρὸ εἶχε παραγγείλει ἔνα ἐμπόρευμα: ἀν τόφερνε βολικὰ ἡ τύχη, θὰ κάνανε κάμποσον παρά.

(1) «Νησὶ μὲ τὶς γυναικες» λέγω τὴν Κάλυμνο, γιατὶ δῆλοι οἱ ἄνδρες λοίπουν δλάκερους ἔξη μῆνες καὶ τὸ νησὶ μένει μόνο μὲ τὶς γυναικες ποὺ κάνουν δλες τὶς δουλιές, φέρνουν κλαδιά, σιάζουν τὶς ἐλιές μὲ τὰ λιοτριβεῖα (πέτρες ποὺ τὶς χτυπῶν οἱ γυναικες πάντα τὸ βράδυ).

— Βέβαια, παιδί μου, πρέπει νὰ μὴ σπαταλήσεις τὸν παρά σου: κάτι νὰ κάμης κι' ἔσο.

‘Ο Παντούλης πιὰ ἥταν τέλεια πεισμένος πῶς ὁ πεθερός του θὰ τοῦ ἔδεινε τὰ λεφτά ποὺ τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ γιὰ προῖκα τῆς θυγατέρας του καὶ μάλιστα δίχως νὰ τοῦ τὰ ζητήσει.

— Αὐτὰ τὰ λεφτά ποὺ θὰ μοῦ δώσετε, ἐγὼ θὰ φροντίσω, θὰ βγῶ ίσαξίος μὲ τὴν ὑπόσχεσί μου: γιατὶ αὐτὰ τὰ λεφτά ἀν καὶ θὰ τὰ διαχειριστῶ ἐγώ, πάντα δικαίως πῶς ἀνήκουν σ' ἐκείνη... .

‘Ο Ἡλιοῦ τὸν ἔκοψε.

— Ξέρεις Γιόκα μου, τώρα δὲν εἶναι καιρός γιὰ τέτοια πράματα. Καὶ μάλιστα, σὲ ὡρα ποὺ εἶναι στὴ μέση μιὰ ὑπόθεση γιὰ νὰ βγάλωμε κάμποσα... . Πλέοντα πενήντα χιλιάδες ἔνα χωριάτη, γιὰ νὰ μοῦ γεμίσει τὴν ἀποθήκη μου χαρούπια. Δὲν ξέρω λοιπόν, δὲν μπορῶ, δὲν ἔχω, πῶς νὰ σου πῶ; Τὶ θὲς νὰ σου κάνω; Μπορεῖς νὰ τὴ γυρίσης ἐσὺ τὴ δουλειά; “Ε; πενήντα χιλιάδες μοῦ κοστίζουν τὰ χαρούπια: δὲν εἶναι τὸ ἴδιο;

Θύμωσε ὁ Παντούλης.

— Καὶ δὲν μοῦ λές, ποιὸς θὰ σου πουλήσει χαρούπια μέσα στὴν Κάλυμνο;

“Εσκασε στὰ γέλοια ὁ Γέρος.

— “Αμ δὲν είμαι δὰ καὶ τόσο βλάκας ὅσο μὲ νομίζεις. Έπειδὴ ἀγόρασα τὰ χαρούπια στὴν Κάλυμνο, πρέπει στὴν Κάλυμνο νὰ τὰ ξαναπούλησω; Μπρὸς κακὸ ποὺ μᾶς βρῆκε! “Αρχισε νὰ γελᾷ. «Κακομοίόη μου, δλα θὰ τὰ μπαρκάρω στὴν Πόλη, καὶ νὰ ἰδης ἐκεὶ δουλειά».

“Αρχισε λίγο - λίγο νὰ ξεχνάει τὸ θυμό του ή ἵδεα τώρα τοῦ ἔχονταν πιὸ βολεμένη.

— Ποιὸν ἔχεις στὸ μάτι νὰ στείλης, ἔτσι καθὼς τὰ κατάφερες;

— “Έτσι καθὼς τὰ κατάφερα, ὅποιον καὶ νὰ στείλω θὰ πάει. Τέτοια δουλειά, καημένε! Δὲν σ' ἔλπιζα καὶ τόσο χαζό, ἀλήθεια. Κάμποση ὡρα εἶχε νὰ ξύση τὸ κεφάλι του ἀρχισε τώρα... .

— “Αν ἡμουνα χαζός, δὲ θὰ καθόμουν νὰ σὲ ψυλερωτήσω. Μά, καθὼς βλέπεις, τὸν ξέρω γὼ τὸν τόπο μου.

— “Α! ἔτσι, ἔκαμε ὁ Ἡλιοῦ.

— Ξέρω κι' ἐγώ; ἔκανε βαρεμένα ὁ νέος. “Ενα μόνο ξέρω, πῶς μοῦ χρειάζονται τὰ λεφτά μου καὶ δὲν ἔχεις νὰ μοῦ τὰ δώσης... . δὲν ἔχεις νὰ πληρώσης τὸ χρέος σου... .

— Ξέρω. Τὶ νὰ σου πῶ, μωρὲ Ἡλία μου, πῶς ἔμπλε-

ξα, πῶς ἔμπλεξα! "Ολα ἔτσι τὰ κάνω. Ξεροκέφαλο, τὶ νὰ κάνω; Πές μου.

Κάτσανε ὡρα πολλὴ κλεισμένοι στὸ γραφεῖο, ἀποφασίσανε νὰ παιδὶ δὲ Παντούλης, σὰν ἔρτουν τὰ χαρούπια, καὶ σὰ θέλη, νὰ τὰ δουλέψῃ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἡλιοῦ. Τούτο τὸ δέχτηκε, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ βρίσκεται σὲ μιὰ δουλειὰ δὲ Παντούλης.

Σὲ δυὸ μέρες βρισκόνταν στὴν Πόλη. Περάσανε ἀπὸ τὰ μεγάλα «Πασάξ». "Ολο καὶ πιὸ μεγάλες καὶ πιὸ φανταχτερὲς γινόνταν εἰς βιτρίνες τῶν μαγαζιῶν. Φθάσανε στὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ τους. "Ολα τὰ μεγάλα σπίτια σὲ δυὸ σειρές. Τὰ ἴδια ὅπως καὶ πρῶτα. Τὸ πιὸ μικρὸ τοῦ Ἡλιοῦ, πάντα στὴ μέση τῆς πρώτης σειρᾶς -- λὲς καὶ χώριζε μὲ τίποτις σύνορα.

"Η πόρτα ἥταν κατασκονισμένη. Η Σταυρούλα ἔβγαλε τὸ κλειδὶ κι' ἄνοιξε. Ο κόσμος δὲ περίεργος, ἥταν βγαλμένος στὰ παραθύρια καὶ χαιρετοῦσε τοὺς παλιοὺς γειτόνους. Στὴν αὐλή, οἱ γλάστρες δὲν εἶχαν καὶ καλύτερη κατάσταση ἀπὸ τὴν ξώπορτα, τὰ μεγάλα λουλούδια ἥταν ξεραμένα καὶ γερμένα. "Οπου καὶ ν' ἀκούμποῦσε κανείς, σκόνη.

Σὲ λίγες μέρες, ἔφτασε καὶ τὸ ἔμπορευμα.

Χοντροχαμάληδες, τοῦρκοι λαζοί, μὲ τὰ μεγάλα κόκκινα ζουνάρια, τυλιγμένοι μέχρι τὰ στήθια τους ποὺ ἀνεβοκατεβαίνανε βάροβαρα, καὶ τὰ καταβρεμένα ἀπὸ τὸν ἵδρο σαμάρια τους. ⁽¹⁾ Σκυφτοί, φορτωμένοι τὰ μεγάλα τσουβάλια, ἐμπαίνανε μέσα στὶς ἀποθήκες τοῦ σπιτιοῦ. Τ' ἀφήνανε μὲ βρόντο. Ο Ἡλίας, καθησμένος μπρὸς στὴν πόρτα, μέτραγε κι' ἔγραφε τὰ τσουβάλια ποὺ περνούσανε. Πληρωθήκανε καὶ φύγανε.

"Αρχισε δὲ Παντούλης νὰ γυρίζει τὰ ἔμπορομανάβικα μὲ δείγματα γιὰ νὰ ποιήσῃ.

Μείνανε μιὰ βδομάδα στὴν ἀποθήκη, δίχως νὰ βγῆ μήτε ἔνα. Εἶχανε καταζαρώσει, πολλὰ εἴχανε πάρει νὰ σαπίζουνε κι' ὅλα. Ἀποφασίσανε νὰ τὰ πουλήσουνε μὲ τὴν ὁκά στὸ δρόμο. Φώναξε πάλι ἄλλους λαζούς πουληταδες· τοὺς γιόμωσε τὶς κόφες τους, νὰ γυρίζουν ὅλη τὴν μέρα. Τὶς πρῶτες μέρες κάτι ἐκάμανε· ὑστερα δύμως δὲ κόσμος εἶχε γεμίσει ἀπὸ χαρούπια. Κι' δὲ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἡλιοῦ τοῦ Γιάννη, δὲ Ἡλίας Παντούλης, μὲ τὰ λεφτὰ ποὺ προτόβγαλε, οὕτε τὰ ἔξοδα δὲν μπρόσεσε νὰ οἰκονομήσῃ. Σ' ἔνα

(¹) Πέτσινα τουλούμια, σκληρά, γιὰ ν' ἀντέχουνε στὰ βάρη. Τὰ φοροῦν στὴ ράχη τους οἱ χαμάληδες.

χρόνο, τὴν ἄδειασε τὴν ἀποθήκη, ζημιώνοντας λίγες χιλιάδες.

“Υστερα ἀπὸ τὸ ξεπούλημα, ὁ Ἡλίας Παντούλης, ἦ Σταυρούλα μὲν ἔνα χαριτωμένο μικράκι, εἶχανε ξαναμπεῖ σ’ ἔνα σμυρναῖκο καράβι, ποὺ σάλπαρε γιὰ τὴν Κάλυμνο. Μ’ ἔνα γλυκὸ ταξιδάκι, οἱ τρεῖς τους, πεταχτοὶ κι’ εὔθυμοι, βγήκανε καὶ πατήσανε στὸ νησί. Ἀν πῆς δὲ μικρούλης δὲ Ἄγγελῆς, δόλο ἥθελε νὰ χορεύει, στὰ χέρια. Ο γέρος Ἡλιοῦ εἶχε πιὰ γεράσει γιὰ καλά· τὸ πρόσωπό του εἶχε γεμίσει ἀπὸ πτυχές· τὰ πόδια του δὲν πιάνανε πιά. Ή κυρία, ἀν κι’ ἥθελε νὰ μὴ δείχνεται, μᾶλλον τοῦτο τὰ κάτασπρα μαλιά της κι’ ἡ γέρικη μιλιὰ καὶ ἡ περιπατισιὰ τὰ δείχνανε δλα. Ποῦ νὰ βάλῃ κανεὶς τώρα τὴν κυρία του Γιάννη Ἡλιοῦ μὲ τὴν ἔμορφη καὶ πεταχτὴ κυρία Παντούλη. Ο Παντούλης εἶχε γίνει ἄντρας. Αὐτὸς κρατοῦσε πιὰ τὴν κατάσταση τοῦ σπιτιοῦ. Ο Ἡλιοῦ δὲν ἥθελε νὰ ξανανακατωθῇ μὲ τὸ ἐμπόριο. Λίγα λεφτά, ποὺ τοῦ μείνανε, ἀρχίσανε νὰ τελειώνουνε κι’ δὲ Ἡλιοῦ ἀρχισε νὰ παραπονιέται στὴ γυναικα του: πῶς δὲ γαμπρός του δὲν ἥταν ἄξιος γιὰ τίποτε. Καθόντανε κλεισμένος δλη μέρα στὸ γραφεῖο του κι’ ἀναλογιζόνταν, καὶ δὲν ξεκλείδωνε σὲ κανέναν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἡλία: γιατί, κάθε τόσο, ἐνόμιζε πῶς δὲ Παντούλης θὰ τὰ κατάφερε νὰ βοῇ καμιὰ **δουλίτσα**: ποτὲς δόμως δὲν ἥταν νὰ τοῦ δώκει τὸ ποθούμενο.

Περάσανε ἔτσι τρία χρονάκια. Δὲν μποροῦσαν νὰ μείνουν ἔτσι! Ο Ἡλίας μὲ τὴ Σταυρούλα δόλο γοίνια. Εἶχανε βαρεθῆ πιὰ τὴ μονότονη ζωή. Η Σταυρούλα ἔπαιρνε τὸν ἄντρα της καὶ πήγαινε στὶς κοντινὲς ἔξοχές. Κι’ αὐτὸ κακοφαινόνταν στὴ μητέρα.

Αναγκάστηκε ν’ ἀποφασίσῃ δὲ Παντούλης ν’ ἀνοίξῃ μιὰ μέρα τὴν πόρτα του πεθεροῦ του, μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη. «Νὰ πάει στὸ «βοῦτος», δπως οἱ πατριῶτες του. Ο πεθερὸς ἥταν δόλο χαρά, μὰ οἱ ἄλλοι λυπηθήκανε πολύ. Πῶς νὰ χωριζόντουσαν ἔξη δλάκερους μῆνες; Μὰ δπως καὶ νάναι ἔπειτε νὰ φύγη. Βρήκε δυὸ μηχανικοὺς ποὺ ζητοῦσαν ἀνθρώπους. Συμφωνήσανε, κι’ ἔνα πρωὶ ἀποχαιρέτησε. Πῆρε καὶ τὸ μέτρο του Ἄγγελῆ γιὰ νὰ τοῦ φέρῃ στὸ γυρισμὸ καπελλάκι. Αὐτὸς κυττοῦσε, στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας, δίχως νὰ καταλαβαίνει τὶ γίνεται δλόγυρα του, γιατὶ δὲ μπαπᾶς μπαίνει σὲ καΐκι δίχως τὴ μαμά...

Χωριστήκανε . . .

Ἐρημώθηκε τὸ απίτι.

Βλέπανε συχνά τὴ Σταυρούλα κλεισμένη στὴν κάμαρά της.

Περοῦσε ὁ καιρός.

Καράβια σφουγκαράδικα ἔρχονταν καὶ φεύγανε. Πάντα μὲν ἐλπίδα κατέβαινε στὴν παραλία ἡ Σταυρούλα, μὰ πάντα γυρνοῦσε μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη καὶ τὰ μάτια κλαμένα. Ἀργοῦσε, ἀργοῦσε...

Κι' ἐκεῖνος; ἔμενε συλλογισμένος, λυπημένος, δίχως κανένα ἀπακούμπι, βουτηγμένος στὴ βρωμιὰ καὶ τὴν ἀπελπισιά. "Ἐγραφε, ἔγραφε γράμματα μεγάλα στὸν πεθερό του καὶ στὴ Σταυρούλα του, λάβαινε κι' αὐτός. Κι' ἔνοιωθε γιὰ λίγο κάποια χαρά, καὶ μέτρας τὶς μέρες καὶ τὶς ὥρες ποὺ θὰ τὸν ἔνωναν μὲ τοὺς ἀγαπημένους του. "Εβαζε μὲ τὸ νοῦ του νὰ γυρίσῃ καὶ νὰ κάμη κάτι δικό του, νὰ μήν τὸν ὕδιζε κανείς. "Ἐλεγε ν' ἀνοἶξῃ ἐμπορικό, γιὰ νὰ κόψη τοὺς ἑβδομάδες καὶ τοὺς Χιώτες, ποὺ πηγαίνανε καὶ βαρούσανε ἀλύτητα στὶς μοναχὲς γυναικὲς τῶν κακομοιχιασμένων τῶν βουτηχτάδων, ἐκεινῶν ποὺ μὲ τὸ χύσιμο τοῦ αἵματου των κερδίζανε, δίχως νὰ μποροῦνε στὸ τέλος νὰ ἔχουνε κάποια καταντιά.

Περούσανε οἱ μῆνες.

Σὲ λίγο ἔνας.

"Υστερα ἄλλος, ὕστερα ἀκόμα ἔνας.

Τὸ πολὺ εἶχε περάσει, τὸ λίγο ἔμεινε, τώρα μετροῦσε καὶ τὰ λεπτὰ ἀκόμα.

Πρόσμενε, πρόσμενε ὁ νέος πατέρας μιὰ νέα ζωή.

Φύλους δὲ θέλησε ν' ἀποχήσῃ στὴν ἔρημιά του. Ποτὲ δὲν εἶχε μπεῖ μὲ τοὺς ἄλλους στὴν ταβέρνα, τὴ φτιαγμένη ἔπειτηδες γι' αὐτὸὺς ποὺ ζοῦν μὲ τὸν πλοῦτο τῆς θάλασσας. Μόνος καθόνταν μερόνυχτα στὴν κάμαρά του, μπροστὰ σὲ μιὰ μεγάλη φωτογραφία ποὺ είταν ὀλάκερη ἡ οἰκογένειά του. Σκεφτικὸς ἐκεὶ μέσα, λὲς πώς ἔδενε τὶς σκέψεις του.

Μὲ τρομάρα, ἔνα βράδυ, ἔλαβε γράμμα σὲ μαῦρο πένθιμο χαρτί. Διάβασε.

"Αγαπητὲ Ἡλία,

Σήμερα, ποὺ σὲ γράφω, κηδεύονμε τὸν πατέρα, ἀφοῦ τὸν εἴχαμε δέκα ὀλάκερες μέρες στὸ κρεββάτι. Ἐκλαιγε, κι' ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ σὲ ζητοῦσε, ἔλεγε καὶ σὲ μᾶς, μέσα σὲ παραμιλητό του, πὼς σὲ ἀδίκησε. Τώρα τελευταία, κι' ἡ μητέρα δὲ μὲ καλοφαίνεται. Τὴν πιάνει συχνὰ ἡ καρ-

διά της, ἔχει δύσπνοια, καὶ τώρα μὲ τὸ θάνατο τοῦ πα-
τέρα ποιὸς ἔέρει τὴν φυλάει καὶ γιαυτὴν ἡ μοῖρα. Τώρα βέ-
βαια δὲν είναι γιὰ νάρτης ἐσύ, είναι πολὺ ἀργά. Ὡς τόσο
οὲ παρακαλῶ, νὰ τὸν συγχωρέσεις γιὰ τὴν ἀδικία ποὺ λέει
πώς σ' ἔχανε.

Μὲ ἀγάπη
Σταυρούλα

Χτύπημα ἀπάντεχο ἦταν γιὰ τὸν δυστυχισμένο, τὸ
βαρὸν καὶ λιγόλογο τοῦτο γράμμα. Ποτὲς δὲ θὰ περίμενε ν'
ἀπλωθῆ διπρόσ του μιὰ τέιοια συμφορά, τὴν στιγμὴ ποὺ
κυριαρχοῦσε στὴν καρδιά του ἡ ἴδεα νὰ σιάξῃ μιὰ δουλειὰ
καὶ νὰ βρῷ μιὰ εὐτυχία, γιὰ ν' ἀντικαταστησῃ τὴν παλιά,
ποὺ πρόωρα εἶχε χαθῆ.

"Εκοψε τὴν ἴδια ὥδα, μὲ δάκρυα στὰ μάτια, ἀπὸ τὴν
μεγάλη φωτογραφία, τὸ πρόσωπο τοῦ μακαρίτη ποὺ ἡ θύ-
μησή του βέβαια θὰ τοῦ ἔχανε κακό, καὶ ζωγράφισε στὸ
κενὸν ἔνα τεράστιο Σταυρό.

Συλλογίστηκε.

Μήπως ἡ Σταυρούλα τὸν ἐνόμιζε γιὰ ἔνοχο, ἀπέναντι
τοῦ πατέρα της; γιαὶ τάχα νὰ τὸν συγχωρέσῃ; Μήπως ὁ
Ἡλιοῦ, πρὸν πεθάνη, τοὺς εἴπε γιὰ τὸ ἀνώφελο ἐμπόρευμα
τῶν χαρουπιῶν, γιὰ τὴ ζημιά τους;

Κρατοῦσε στὰ χέρια του τσαλακωμένο τὸ γράμμα, δί-
χως νὰ τολμᾶ νὰ τὸ ξαναδιαβάσει. "Υστερα, τὸ ἔσχισε σὲ
μύρια κομάτια καὶ τὸ πέταξε στὴν ἀναμένη βραδυνὴ φωτιά.

Ἐημέρωνε.

"Ακούστηκε δυνατὰ ἡ καμπάνα ποὺ μαζεύει τοὺς ἑρ-
γάτες, ποὺ είναι ἡ σειρά τους νὰ βουτήξουν. Βγῆκε ἀπὸ τὸ
δωμάτιό του, χλωμός, λές καὶ φοβόνταν νὰ ξανακατέβη στὸν
τόπο ποὺ εἶχε κατεβεῖ χίλιες φορές.

Ξανασήμανε δυνατώτερα ἡ καμπάνα. Γύρω μαζεύον-
ταν ὀλοένα οἱ ἑργάτες, καὶ μαζὶ ἀνακατωμένος δ περίεργος
κόσμος ποὺ ἥθελε νὰ ἴδῃ. "Ο Παντούλης ἦταν ὧχρος κι' ὁ
προϊστάμενος ἔκει ωἰησε ἄν ἡτον πειραγμένος... Δὲ μι-
λοῦσε..." Εγγεφε πώς δὲν θέλει τίποτα. Ντύθηκε γρήγορα,
γρήγορα τὰ ρούχα, μπῆκε στὴ θάλασσα, κλείστηκε καλὰ καλὰ
καὶ χάθηκε στὸ βάθος... "Ηταν τὸ τέλος του... Σὰν τὸν
τραβήξανε ἦταν νεκρός..

... Κι' ἡ καμπάνα ξαναχτύπησε, πένθιμα.

Ποτὲς δὲ μιθεύτηκε, ἦταν τάχα αὐτοκτονία; οἱ προϊ-
στάμενοι είπαν πώς πνίγηκε ἄθελα... κι' ἐγράφτηκε στὸν
κατάλογο τῶν πνιγμένων...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ